

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

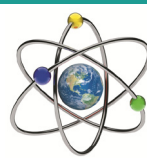

№3(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 258 sahifa,
2-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

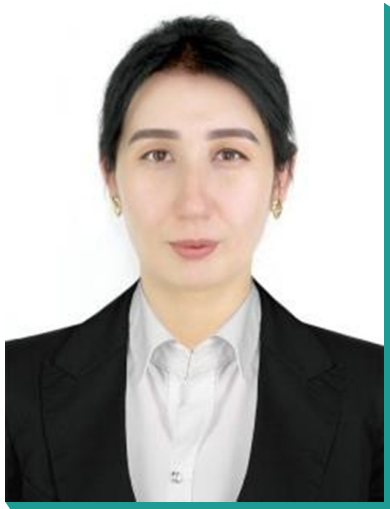
O'zbek oilalarida ona-bola munosabatlari va ularning oilaviy emotsional muhitni shakllantirishdagi ahamiyati.....	18
<i>Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna</i>	
O'quvchi yoshlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish – ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	22
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Raqamli muhit ta'sirida bolalar psixikasidagi transformatsiya jarayonlari.....	30
<i>Abdullayeva Sh. H.</i>	
Turli yosh davrlaridagi shaxslarda o'zini o'zi faollashtirish xususiyatlarining tafovutlanishi	33
<i>Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li</i>	
Bolalarni maktab ta'limiga intellektual tayyorlash va vitagen tajribasini rivojlantirishga metodik yondashuvlar.....	37
<i>Abdullayeva Feruza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni steam asosida o'qitishning interfaol metodlari	42
<i>Aliqarshiyeva Durdona Sharofiddin qizi</i>	
O'simliklar guruhlari mavzusini o'quvchilarga tushuntirishda interfaol metod va vositalardan foydalanishning samaradorligi.....	49
<i>Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi shaxsda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik shartlari	55
<i>Jo'rayev Avazbek Umar o'g'li</i>	
Matematika o'qitish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy kompetentligini shakllantirish	59
<i>Kalandarova Maxliyo Aslonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik madaniyatini rivojlantirishda raqamli ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish.....	63
<i>Kamalova Dilrom Olimjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limni rivojlantirish – kelajak avlod kamolotiga qaratilgan strategik islohot.....	68
<i>Kamolova Gavhar Akbarovna</i>	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	71
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatrovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi</i>	
Insult bilan xastalangan bemorlarda nutq buzilishlari korreksiyasiga yondashuvlar	74
<i>Maxkamova Laylo Majidovna</i>	
Milliy ta'lim tizimini yangilash va rivojlantirishning strategik modeli	77
<i>Mengliqulova Maftuna Abdullayevna</i>	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va uning shaxs psixikasiga deterministik ta'siri	82
<i>Nishonova Oydinoy Mashrabjon qizi</i>	
Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	86
<i>Sariyeva E'tibor Matchanboyevna, Urazbayeva Sabohat Ortiqbayevna, Yuldasheva Gavxaroy O'rinboy qizi</i>	
Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishning bugungi holati: muammo va imkoniyatlari	90
<i>Suyarov Xurshid Baxriddinovich</i>	
Tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	95
<i>Toshpo'latova Guldona Tulqin qizi</i>	
Kreativ yondashuvni shakllantirishda o'qituvchining innovatsion faoliyatini shakllantirish metodikasi	98
<i>Usarova Marg'uba Nazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ nutq malakasini rivojlantirishning metodologik asoslari.....	102
<i>Vaisova Yodgora Sardorbek qizi</i>	
Destruktiv oilalarda shaxslararo munosabat psixologiyasi	106
<i>Sharafutdinova Xadichaxon Gulyamutdinovna</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	110
<i>Xalilayev Batirjon Taxirovich</i>	
O'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini aniqlash mezonlarining pedagogik va raqamli diagnostik asoslari	114
<i>Xalknazarova Aysuliw Maxsetbaevna</i>	
Klinik integratsiya asosida farmakologiya fanini o'qitish modelini ishlab chiqish	118
<i>Xasanboyeva Nafisaxon Abdullojonovna</i>	
Yurak glikozidlaridan zaharlanishni oldini olishni o'qitishning metodik-pedagogik asoslari	121
<i>Xoliqova Oyistaxon Yuldashevna</i>	
Oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning universal va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	125
<i>Xurramov Anvar Jumanazarovich</i>	
Studying the Role of Magic Numbers and Nucleon Shells in Nuclear Structure	129
<i>Yakubova Shoxidaxon Qodirovna, Dehqonova Ohista Qosimjonovna</i>	
Методика адаптивного физического воспитания молодежи с интеллектуальными нарушениями посредством специализированных гимнастических упражнений	133
<i>Аслонова Гуллола Акрам кизи</i>	
Понятие эмоционально-оценочной лексики	137
<i>Каримбаев Ниятбай Шарипович, Усенова Гульзира Женгисбай кызы</i>	
Изучение русского языка с использованием цифровых платформ: потребности, проблемы и решения	140
<i>Умарова Дильфуза Маматкуловна</i>	
Инклюзивное образование в Республике Узбекистан: сравнение с мировым опытом	144
<i>Пирманова Бахора Эшмухаммадовна</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonida empatiya va rahm-shafqatning pedagogik ahamiyati	148
<i>Olimova Sarvara Sobitxon qizi</i>	
Bo'lajak defektologlarni oila bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	152
<i>M. B. Muxtorova</i>	
Maktabgacha yoshdagi eshitishida nuqsoni bor bolalarni talaffuzga o'rgatish metodlari	156
<i>Bo'ronova Suksoraxon Behzodjon qizi</i>	
The Role of Identity, Motivation, and Investment in Teaching English at School (Experimental Study)	160
<i>Shahobova Sitara Baxromovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda umummadaniy kompetentlikni rivojlantirish jarayonining zamonaviy ta'lim paradigmasiga mos pedagogik modeli	166
<i>Olimova Dilrabo Nurali qizi</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida tikuvchilik va dizayn ta'limida innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida talabalar kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	169
<i>Umarova Fotima Abduraximovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy darsliklardan samarali foydalanishga o'rgatishning interaktiv metodlari	172
<i>Kosimova Gullola Mullajonovna</i>	
Iqtisodiy ixtisoslik talabalari kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning metodologik asoslarini takomillashtirish: rus tili fanini o'qitishda	176
<i>Nuraliyeva Maftuna G'ulomovna</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish bosqichlari	182
<i>Xidirova Nodira Abduganiyevna</i>	
Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda pedagogning kompetensiyasi	185
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Frazeologik birliklar identifikatsiyasi	188
<i>Omadjon Azamov Burxonovich</i>	

O'smirlik davrida empatiya rivojlanishiga ijtimoiy tarmoqlar va virtual muloqotning ta'siri	192
Qodirova Zebuniso Malikovna	
Pedagogical Mechanisms for Enhancing the Competitiveness of Higher Education Services in the Context of Socio-Economic Globalization	197
Babayeva Lola Ibragimovna	
Integrativ yondashuv asosida talaba qizlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirishning dolzarbligi	202
M. X. To'xtamisheva	
Murakkab nuqsonli bolalarni umumta'lim maktablariga tayyorlash jarayonida logopedning kommunikativ malakasini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari.....	207
Abdubokiyeva Adiba Baxodir qizi	
Oliy ta'limda mustaqil ta'lim mazmunini kognitiv kompetensiyalarga yo'naltirib tashkil etish	211
Adashova Guljaxon Muxammadjonovna	
STEAM yondashuvi asosida tayyorlov guruh bolalarining bilish faoliyatini faollashtirishning samarali yo'llari	215
G. B. Maxmudova	
Bo'lajak oligofreno-pedagoglarning kompetentlik faoliyatini tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	219
Jumaboyev Nurillo Xayrullo o'g'li	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish	223
Jumanazarova G. U.	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda duduqlanishni o'yin asosida bartaraf etish texnologiyalari	227
Jumanazarova Gullola Yaqubjanovna, Mamatqulova Sarbarxon Axmadjon qizi	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	230
Kayumova Nargiza Mirziyatrovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi	
Sharq va G'arb mutafakkirlari merosida shaxs tarbiyasi masalalari	233
Mirabzalova Zaxro Shuhrat qizi	
Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini tashkil qilish	238
Shamsiddinova Adiba Muzaffar qizi	
Формирование интеллектуальных умений детей старшего дошкольного возраста в условиях цифровой образовательной среды	242
Скрыльников Юрий Степанович	
Динамика становления профессионально значимых личностных качеств будущих педагогов.....	246
Тиллашайхова Хосият Азаматовна	
Hamid Olimjon ijodining shakllanishidagi manbalar va ijodiy omillar.....	250
U. A. Jumanazarov	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari moslashuvining psixologik yondashuvi	254
G. R. Ibragimova, Abduraimova Dilfuza	

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYALANUVCHILARI MOSLASHUVINING PSIXOLOGIK YONDASHUVI

G. R. Ibragimova

Osiyo texnologiyalar universiteti
Pedagogika kafedrası katta o'qituvchi

Abdukarimova Dilfuza

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi
ORCID: 0009-0006-3752-0407

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning moslashuv jarayoni va uning psixologik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda moslashuv jarayoniga ta'sir etuvchi ijtimoiy, emotsional hamda kognitiv omillar, shuningdek, pedagog va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati yoritilgan. Maqola milliy va xorijiy ilmiy manbalar tahliliga asoslangan bo'lib, unda bolalarning yangi muhitga psixologik tayyorgarligi, stress holatlari, shaxsiy va guruhli moslashuv dinamikasi izchil ko'rib chiqiladi. Olingan natijalar bolalar shaxsida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish hamda ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning ilmiy asoslarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: moslashuv, psixologik moslashuv, bolalar psixologiyasi, ijtimoiy muhit, emotsional rivojlanish, kognitiv rivojlanish, stress, bola shaxsiyati, pedagogik muhit, oila, hamkorlik, empatiya, ijtimoiylashuv, muloqot, maktabgacha ta'lim, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, psixologik yordam, shaxs rivoji, muhitga moslashuv, psixologik barqarorlik.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the adaptation process of children in preschool educational institutions and its psychological foundations. The study examines social, emotional, and cognitive factors influencing adaptation, as well as the significance of cooperation between teachers and parents. The article is based on an analysis of national and international scientific sources and systematically explores children's psychological readiness for a new environment, stress conditions, and the dynamics of personal and group adaptation. The findings reveal the scientific foundations for creating a positive psychological environment and supporting children's socio-emotional development.

Key words: adaptation, psychological adaptation, child psychology, social environment, emotional development, cognitive development, stress, child personality, pedagogical environment, family, cooperation, empathy, socialization, communication, preschool education, social support, psychological assistance, personality development, environmental adaptation, psychological stability.

Аннотация: В статье научно анализируется процесс адаптации детей в дошкольных образовательных организациях и его психологические основы. В исследовании раскрываются социальные, эмоциональные и когнитивные факторы, влияющие на процесс адаптации, а также подчёркивается значение сотрудничества между педагогами и родителями. Статья основана на анализе национальных и зарубежных научных источников, в ней последовательно рассматриваются психологическая готовность детей к новой среде, стрессовые состояния, а также динамика личностной и групповой адаптации. Полученные результаты раскрывают научные основы формирования благоприятной психологической среды личности ребёнка и поддержки его социально-эмоционального развития.

Ключевые слова: адаптация, психологическая адаптация, детская психология, социальная среда, эмоциональное развитие, когнитивное развитие, стресс, личность ребёнка, педагогическая среда, семья, сотрудничество, эмпатия, социализация, коммуникация, дошкольное образование, социальная поддержка, психологическая помощь, развитие личности, адаптация к среде, психологическая устойчивость.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimi bola shaxsining shakllanishida muhim ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Bola hayotida ilk bor kengroq ijtimoiy muhitga kirish jarayoni aynan maktabgacha ta'lim tashkilotida sodir bo'ladi. Shu bois, mazkur davrda bolaning moslashuv jarayoni murakkab psixologik jarayon bo'lib, u bolaning kelgusidagi ta'lim faoliyatiga, ijtimoiy muloqotiga va shaxsiy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bolaning yangi muhitga moslashuvi uning shaxsiy xususiyatlari, hissiy holati, oilaviy tarbiya uslublari, pedagogik yondashuvlar hamda jamoaviy munosabatlar tizimi bilan chambarchas bog'liqdir. Moslashuvni psixologik nuqtayi nazardan tahlil qilganda, mazkur jarayon bolaning tashqi muhit talablariga javob berishi, o'zini shu muhitda xavfsiz his etishi, yangi ijtimoiy rollarni o'zlashtirishi hamda emotsional muvozanatini saqlashi kabi jihatlarni qamrab oladi.

Bugungi kunda jahon psixologiyasida moslashuv masalasi turli yo'nalishlarda o'rganilmoqda. Jumladan, L. S. Vygotskiy, J. Piaget, E. Erikson, A. Bandura kabi psixologlar bolaning ijtimoiy muhitga kirish jarayonida ijtimoiy o'rganish, emotsional qo'llab-quvvatlash va identifikatsiya mexanizmlarining ahamiyatiga alohida urg'u beradilar. O'zbekistonlik olimlardan A. Jalolov, N. To'rayev, M. Qurbonova singari tadqiqotchilar maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy moslashuvni yengillashtirishda o'yin faoliyati, nutq rivoji hamda ota-onalar bilan pedagoglar o'rtasidagi o'zaro ishonchli muloqotni muhim omil sifatida ta'kidlaydilar. Bolaning psixologik moslashuvi faqat biologik yoki temperament xususiyatlariga tayanmaydi; mazkur jarayon ijtimoiy o'zaro ta'sirlar, muloqot sifati va pedagogik muhit bilan ham belgilanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bola ilk bor o'z tengdoshlari bilan uzoq muddatli muloqotga kirishadi, me'yor va qoidalarga bo'ysunishni o'rganadi. Shu sababli pedagogning individual yondashuvi, emotsional barqarorligi va ijobiy munosabati bolaning moslashuv tezligi hamda sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy psixologiyada bolalar moslashuvining muvaffaqiyati "psixologik xavfsizlik", "ijtimoiy moslik" va "emotsional moslashuvchanlik" tushunchalari orqali izohlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maktabgacha yoshdagi bolalarda moslashuv jarayonini ilmiy jihatdan o'rganish XX-asrning o'rtalaridan boshlangan. Piaget (1952-y.) bola kognitiv rivojlanishining bosqichlari orqali moslashuvni biologik va psixologik jarayon sifatida izohlagan. Unga ko'ra, "assimilyatsiya" va "akkomodatsiya" mexanizmlari orqali bola yangi ma'lumotlarni o'z tajribasiga singdiradi hamda muhit talablariga moslashadi. Vygotskiy (1978-y.) esa bola rivojida "yaqin rivojlanish zonasi" tushunchasini ilgari surib, ijtimoiy muloqot va kattalar yordamining ahamiyatini ilmiy asoslab bergan. Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta'lim tashkilotida bola moslashuvi ijtimoiy o'zaro ta'sirlar tizimida kechadigan, hissiy, bilish va xulq-atvor darajalarini qamrab oluvchi murakkab jarayon sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy tadqiqotlarda (Bronfenbrenner, 1986-y.; Bowlby, 1988-y.; Rogoff, 2003-y.) bola moslashuvi ekologik tizim modeli asosida tahlil qilinadi. Mazkur modelga ko'ra, bola rivojiga ta'sir etuvchi omillar mikro (oila, bog'cha), mezo (oilaviy va ta'limiy tizimlararo aloqa), ekzoso (ota-onaning ijtimoiy sharoiti) hamda makro (madaniy qadriyatlar) darajalarda namoyon bo'ladi. Shu bois, maktabgacha ta'lim muassasalarida moslashuvni faqat individual xususiyat sifatida emas, balki ijtimoiy tizim doirasida o'rganish dolzarb hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida olib borilgan tadqiqotlarda (T. Yuldasheva, 2018-y.; N. Xudoyberdieva, 2020-y.) ko'rsatilishicha, bolalarning bog'chaga moslashuv davri o'rtacha 3-haftadan 2-oygacha davom etadi. Ushbu jarayonda bola uy muhiti bilan bog'cha muhitidagi farqlarni his qiladi va yangi sharoitga psixologik tayyorgarlik darajasiga qarab turlicha reaksiya bildiradi. Ayrim bolalar tez moslashsa, boshqalarda kuchli stress holatlari kuzatiladi. Shu sababli adaptatsiya davrida psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining moslashuv jarayonini o'rganish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Ma'lumotlar pedagogik kuzatuv, yarim tuzilgan suhbat, ota-onalar va tarbiyachilar uchun so'rovnoma hamda bolalarning emotsional holatini aniqlashga qaratilgan psixologik diagnostik metodikalar orqali yig'ildi. Kuzatuv jarayonida bolalarning guruhdagi xulq-atvori, tengdoshlari va pedagog bilan o'zaro munosabatlari tizimli ravishda qayd etildi. So'rovnomalardan orqali moslashuvga ta'sir etuvchi oilaviy va ijtimoiy omillar aniqlashtirildi. Olingan ma'lumotlar miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilindi: statistik usullar yordamida umumlashtirildi, taqqoslandi va foiz ko'rsatkichlari hisoblandi, mazmuniy tahlil asosida esa emotsional, ijtimoiy va kognitiv moslashuv darajalari aniqlab olindi. Natijalar moslashuv jarayonining dinamikasini baholash hamda omillar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotlar natijasida aniqlandiki, bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashuvi uch asosiy yo'nalishda kechadi: emotsional, ijtimoiy va kognitiv.

1. **Emotsional yo'nalish** – bolaning o'zini xavfsiz his qilishi, ajralish stressini yengishi hamda pedagog bilan ishonchli munosabat o'rnatishidir.
2. **Ijtimoiy yo'nalish** – bolaning guruhda o'z o'rnini topishi va tengdoshlari bilan o'zaro muloqot qilishni o'rganishidir.
3. **Kognitiv yo'nalish** esa o'yin va o'quv faoliyati orqali yangi bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltiriladi. Bolaning ushbu uch jihat bo'yicha muvaffaqiyatli moslashuvi ijobiy psixologik muhitda kechadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning emotsional intellekti, empatiya darajasi hamda individual yondashuvi bolalarning moslashuv jarayonida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ota-onalarning ishtiroki ham muhimdir, chunki bola uchun oila – asosiy psixologik tayanch hisoblanadi. Agar oila va bog'cha o'rtasida uzviy aloqa mavjud bo'lsa, bola o'zini xavfsiz va barqaror his etadi. Aks holda, xavotir, injiqlik, tajovuzkorlik kabi himoya reaksiyalari kuchayishi mumkin. Shu sababli pedagogik jamoa, psixolog va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik sifatini oshirish bolalarning moslashuv jarayonini tezlashtiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar moslashuvining psixologik asoslarini chuqur tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, adaptatsiya jarayoni kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Mazkur jarayon faqat bola xulq-atvorini boshqarish yoki odatlarni shakllantirish bilan cheklanmay, balki uning hissiy barqarorligi, ijtimoiy faolligi hamda kognitiv rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Shu bois maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar psixologining faoliyatini kuchaytirish, individual adaptatsiya dasturlarini joriy etish, ota-onalar uchun psixologik treninglar tashkil etish, shuningdek, pedagoglarning stressga bardoshlilikini oshirish zarur.

Xorijiy tajribalarda (masalan, Finlyandiya, Yaponiya, Shvetsiya) adaptatsiya jarayoniga maxsus "yumshoq o'tish" dasturlari orqali yondashiladi – bunda bolalar yangi muhitga bosqichma-bosqich kirishadi, ota-onalar dastlabki haftalarda faol ishtirok etadi, pedagoglar esa ijtimoiy-emotsional rivojlanishni muntazam monitoring qilib boradilar. Ushbu tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish ijobiy natijalar berishi mumkin.

Shu tariqa, maktabgacha yoshdagi bolalarning moslashuv jarayonini samarali tashkil etish uchun:

1. Pedagog va ota-onalar o'rtasida uzluksiz psixologik hamkorlikni yo'lga qo'yish;
2. Bolaning shaxsiy xususiyatlariga mos individual adaptatsiya dasturlarini ishlab chiqish;
3. Psixologik xizmat faoliyatini kengaytirish hamda diagnostika tizimini kuchaytirish;
4. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijobiy emotsional muhit yaratish;
5. Bolaning emotsional barqarorligini oshirishga qaratilgan o'yin, art-terapiya va musiqiy terapiya elementlaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Mazkur yondashuvlar bolalarning maktabgacha ta'lim tizimiga moslashuvini yengillashtiradi, ularning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga zamin yaratadi hamda kelgusida o'qish va ijtimoiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Виготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – Москва: Педагогика, 1991. – 128 с.
2. Piaget J. The Origins of Intelligence in Children. – New York: International Universities Press, 1952. – 410 p.
3. Erikson E. H. Childhood and Society. – New York: Norton, 1963. – 445 p.
4. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge: Harvard University Press, 1986. – 330 p.
5. Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. – London: Basic Books, 1988. – 450 p.
6. Rogoff B. The Cultural Nature of Human Development. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 422 p.
7. Bandura A. Social Learning Theory. – Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1977. – 247 p.
8. Goleman D. Emotional Intelligence. – New York: Bantam Books, 1995. – 358 p.
9. Jalolov A. A. Maktabgacha ta'lim psixologiyasi. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019. – 245 b.
10. Qurbonova M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanish xususiyatlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 188 b.
11. To'rayev N. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2017. – 212 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.